

**אחת דבר א-להים שתים זו שמעתי
מה בין דיברות הראשונות לדיברות שניות**

דברים (פרשת ואתחנן) פרק ה פסוק ו - יח	שמות (פרשת יתרו) פרק כ פסוק א - יד
(ו - ז) אנכי ה' א-לֹהֵיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים על-פְּנֵי:	(ב - ג) אנכי ה' א-לֹהֵיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים על-פְּנֵי:
(ח) לֹא-תַעֲשֶׂה לְךָ פֶסֶל כְּלִי-תְמוּנָה אֲשֶׁר בְּשָׂמַיִם מִמֶּעַל וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתַּחַת וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ:	(ד) לֹא-תַעֲשֶׂה לְךָ פֶסֶל כְּלִי-תְמוּנָה אֲשֶׁר בְּשָׂמַיִם מִמֶּעַל וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתַּחַת וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ:
(ט) לֹא-תִשְׁמַחַנּוּ לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנֹכִי ה' א-לֹהֵיךָ א-ל ל קנא פֶקֶד עוֹן אַבְוֹת עַל-בְּנֵי וְעַל-שְׂלֵשִׁים וְעַל-רַבְעִים לַשָּׁנָאִי:	(ה) לֹא-תִשְׁמַחַנּוּ לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנֹכִי ה' א-לֹהֵיךָ א-ל ל קנא פֶקֶד עוֹן אַבְוֹת עַל-בְּנֵי וְעַל-שְׂלֵשִׁים וְעַל-רַבְעִים לַשָּׁנָאִי:
(י) וְעֲשֵׂה חֶסֶד לְאֶלְפִים לֹא־הֲבִי וּלְשֹׁמְרֵי <מצותו> מִצּוֹתַי: ◻	(ו) וְעֲשֵׂה חֶסֶד לְאֶלְפִים לֹא־הֲבִי וּלְשֹׁמְרֵי מִצּוֹתַי: ◻
(יא) לֹא תַעֲשֶׂה אֶת-שְׁמִי ה' א-לֹהֵיךָ לְשׂוֹא כִּי לֹא יִבְקַח ה' אֶת אֲשֶׁר-יִשָּׂא אֶת-שְׁמוֹ לְשׂוֹא: ◻ (יב) שְׁמֹר אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' א-לֹהֵיךָ:	(ז) לֹא תַעֲשֶׂה אֶת-שְׁמִי ה' א-לֹהֵיךָ לְשׂוֹא כִּי לֹא יִבְקַח ה' אֶת אֲשֶׁר-יִשָּׂא אֶת-שְׁמוֹ לְשׂוֹא: פ (ח) זְכוֹר אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ: ◻
(יג) שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל-מְלַאכְתְּךָ: (יד) יוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַה' א-לֹהֵיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָּל-מְלַאכָה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתְךָ עַבְדְּךָ וְעַמְּךָ וְשׂוֹרְךָ וְחֲמֹרְךָ וְכָל-בְּהֵמָתְךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ	(ט) שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל-מְלַאכְתְּךָ: (י) יוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַה' א-לֹהֵיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָּל-מְלַאכָה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתְךָ עַבְדְּךָ וְעַמְּךָ וְשׂוֹרְךָ וְחֲמֹרְךָ וְכָל-בְּהֵמָתְךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ:
לְמַעַן יָבוֹס עַבְדְּךָ וְעַמְּךָ כְּמוֹתָ: (טו) וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֹּצִיאֲךָ ה' א-לֹהֵיךָ מִשָּׁם בְּיָד חֲזָקָה וּבְזֹרֵעַ נְטוּיָה עַל-כֵּן צִוָּה ה' א-לֹהֵיךָ לַעֲשׂוֹת אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת: ◻	(יא) כִּי שֵׁשֶׁת-יָמִים עָשָׂה ה' אֶת-הַשָּׁמַיִם וְאֶת-הָאָרֶץ אֶת-הַיָּם וְאֶת-כָּל-אֲשֶׁר-בָּם וַיָּנַח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עַל-כֵּן בִּרְךָ ה' אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֵׁהוּ: ◻
(טז) כִּבֹּד אֶת-אֲבִיךָ וְאֶת-אִמְךָ כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' א-לֹהֵיךָ לְמַעַן יִצְרִיכְךָ יְמֶיךָ וְלִמְעַן יֵיטֵב לְךָ עַל הַאֲדָמָה אֲשֶׁר-ה' א-לֹהֵיךָ נָתַן לְךָ: ◻ (יז) לֹא תִרְצַח ◻ לֹא תִנְאַף ◻ לֹא תִגְזֹב ◻ וְלֹא-תַעֲנֶה בְרֵעֶךָ עַד שָׁוֵא: ◻ (יח) וְלֹא תִקְחֵם אִשְׁתְּ רֵעֶךָ ◻ וְלֹא תִתְּנֶנָּה בֵּית רֵעֶךָ שְׂדֵהוּ	(יב) כִּבֹּד אֶת-אֲבִיךָ וְאֶת-אִמְךָ לְמַעַן יִצְרִיכְךָ יְמֶיךָ עַל הַאֲדָמָה אֲשֶׁר-ה' א-לֹהֵיךָ נָתַן לְךָ: ◻ (יג) לֹא תִרְצַח ◻ לֹא תִנְאַף ◻ לֹא תִגְזֹב ◻ לֹא-תַעֲנֶה בְרֵעֶךָ עַד שָׁקֵר: ◻ (יד) לֹא תִקְחֵם בֵּית רֵעֶךָ ◻ לֹא-תִתְּנֶנָּה אִשְׁתְּ רֵעֶךָ
וְעַבְדְּךָ וְעַמְּתוֹ וְשׂוֹרְךָ וְחֲמֹרְךָ וְכָל אֲשֶׁר לְרֵעֶךָ: ◻	וְעַבְדְּךָ וְעַמְּתוֹ וְשׂוֹרְךָ וְחֲמֹרְךָ וְכָל אֲשֶׁר לְרֵעֶךָ: פ

מכילתא דרבי ישמעאל יתרו - מסכתא דבחדש פרשה ז

זכור ושמור, שניהם נאמרו בדיבור אחד, (שמות לא יד) מחלליה מות יומת (במדבר כח ט) וביום השבת שני כבשים, שניהם בדיבור אחד נאמרו. (ויקרא יח טז) ערות אשת אחיך (דברים כה ה) ויבמה יבא עליה, שניהם נאמרו בדיבור אחד. (שם שם /דברים כב/ יא) לא תלבש שעטנז, /דברים כב יב/ וגדילים תעשה לך, שניהם נאמרו בדיבור אחד. מה שאי אפשר לאדם לומר כן, שני' (תהלים סב יב) אחת דבר אלהים שתיים זו שמענו, ואומר (ירמיה כג כט) הלא כה דברי כאש נאם ה':

בבא קמא נד:

שאל רבי חנינא בן עגיל את רבי חייא בר אבא: מפני מה בדברות הראשונות לא נאמר בהם טוב, ובדברות האחרונות [נה]. נאמר בהם טוב? אמר לו: עד שאתה שואלני למה נאמר בהם טוב, שאלני אם נאמר בהן טוב אם לאו, שאיני יודע אם נאמר בהן טוב אם לאו, כלך אצל ר' תנחום בר חנילאי, שהיה רגיל אצל ר' יהושע בן לוי, שהיה בקי באגדה. אזל לגביה, א"ל: ממנו לא שמעתי, אלא כך אמר לי שמואל בר נחום אחי אמו של רב אחא ברבי חנינא, ואמרי לה אבי אמו של רב אחי ברבי חנינא: הואיל וסופן להשתבר. וכי סופן להשתבר מאי הוי? אמר רב אשי: חס ושלום, פסקה טובה מישראל.

אבן עזרא שמות כ:א

דורינו יחשבו כי דבריהם כמשמעם, ואיננו כן, כאשר אפרש בסוף אחר שאזכיר הקושיות. ובאחרונה אפרש הדרך הישרה להסיר כל הקושיות והשאלות שבפ' הזאת. ולא יתכן שיאמר זכור ושמור בבת אחת רק במעשה נס...

ולא אוכל לפרש לך כל אלה עד שאפרש לך מוסר דרך לשון הקדש. והשם הוא עדי, ויודע סודי, כי לולי שהוצרכתי לפרש אלה הקושיות, הייתי מחריש, ולפני שאפרש אתקן דברי חז"ל. אמר אברהם המחבר. משפט אנשי לשון הקדש פעם יבארו דבורם באר היטיב, ופעם יאמרו הצורך במלות קצרות, שיוכל השומע להבין טעמם. ודע, כי המלות הם כגופות, והטעמים הם כנשמות, והגוף לנשמה, הוא כמו כלי, על כן משפט כל החכמים בכל לשון שישמרו הטעמים, ואינם חוששים משנוי המלות, אחר שהם שוות בטעמן ...

ועתה אפרש לך השאלות הנזכרות. דע, כי עשרת הדברים, כאשר הם כתובים בפרשה הזאת, השם אמרם כולם, כי כתוב וידבר אלהים את כל הדברים האלה לאמר. ותחלתם אנכי וסופם וכל אשר לרעך. וגם משה אמר כאשר הזכיר עשרת הדברים בשנית, את הדברים האלה דבר ה' אל כל קהלכם (דבר' ה, יט), ואין הפסק ביניהם. ועוד, כאשר נכתבו כולם באצבע אלהים כן אמרם השם כלם. ... ועתה אדבר על זכור ושמור. דע, כי הטעמים הם שמורים לא המלות. והנה יצחק אבינו אמר לעשו, בעבור תברכך נפשי בטרם אמות (ברא' כז, ד), ורבקה אמרה ליעקב, ששמעה שאמר ואברכך לפני ה' לפני מותי (שם שם, ז), כמו בטרם אמות. א"כ מה טעם להוסיף לפני ה'. התשובה, היא ידעה כי יצחק נביא לה'. והברכה שיברך בדרך נבואה היא, על כן אמרה ליעקב לפני ה', והנה היא כמו מפרשת טעם הברכה. וככה עשה משה, כי עשרת הדברים הכתובים בפרשה הזאת דברי השם בלי תוספת ומגרעת, והם לבדם הכתובים על לוחות הברית. לא כאשר אמר הגאון, כי זכור הוא בלוח האחד, ושמור בלוח השני,

והנה אנחנו קראנו זו הפרשה, שהיא פרשת וישמע יתרו, ראשונה, ופרשת ואתחנן שניה. והנה ראינו, כי מתחלת אנכי ועד סוף, את אשר ישא את שמו לשוא (שמות כ ז), אין שנוי בין שתי הפרשיות. ומתחלת זכור עד סוף עשרת הדברים, שנוי בכל מקום. בראשונה זכור (שמות כ ח), ובשנית שמור (דבר' ה, יב), גם שם באחרונה תוספת כאשר צוך ה' אלהיך (שם שם, טז). בראשונה ובהמתך (שמות כ י), ובשניה תוספת ושורך וחמורך (דבר' ה, יד). והקשה מכל אלה, כי בראשונה כתוב טעם שבת, כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ, ואמר עוד, על כן ברך ה' את יום השבת (שמות כ יא). ואלה הפסוקים אינם כתובים בשנית, רק טעם אחר, וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים, ואמר באחרונה, על כן צוך ה' אלהיך לעשות את יום השבת (דבר' ה, טו). בראשונה כתוב שכר כבוד אב ואם, שהוא למען יאריכון ימיך (שמות כ יב), וכן בשני, רק הוסיף ולמען ייטב לך (דבר' ה, טז), גם הוסיף בכבוד אב ואם, כאשר צוך ה' אלהיך (שם). בראשונה כתוב לא תרצה, לא תנאף, לא תגנוב, לא תענה (שמות כ יג), בשניה כתוב לא תרצה, ולא תנאף, ולא תגנוב, ולא תענה (דבר' ה' יז). בראשונה כתוב עד שקר (שמות כ יג), ובשנית עד שוא (דבר' ה, יז). בראשונה כתוב לא תחמוד בית רעך, לא תחמד אשת רעך (שמות כ יד), ובשנית ולא תחמד אשת רעך, ולא תתאוה בית רעך (דבר' ה, יח). בראשונה אין כתוב שדהו, ובשנית כתוב שדהו (שם). בראשונה עבדו ואמתו קודם שורו וחמורו, ובשנית שורו וחמורו לפני עבדו ואמתו. בראשונה כתוב וידבר אלהים את כל הדברים האלה לאמר, ובשנית את הדברים האלה דבר ה' אל כל קהלכם (דבר' ה, יט). וכאשר חפשנו בדברי חז"ל מה אמרו על ככה, מצאנו שאמרו זכור ושמור בדבור אחד נאמרו. וזה הדבור קשה מכל הקושיות שהוא לנו כאשר אפרש. וחלילה חלילה, שאומר שלא דברו נכונה, כי דעתנו נקלה כנגד דעתם. רק אנשי

ועשרת הדברים הכתובים בפ' ואתחנן הם דברי משה. והראיה הגמורה ששם כתוב פעמים כאשר צוך ה' אלהיך. ודע, כי באחרית מוח הראש הוא הזכירה, והמקום מקום משמרת הצורות. והנה הזכירה כוללת השמירה. וטעם זכור שיזכור כל יום אי זה יום הוא מהשבוע, וכל זה בעבור שישמור היום השביעי שלא יעשה בו מלאכה. והנה טעם הזכירה היא השמירה. וכאשר אמר השם זכור, הבינו כל השומעים כי טעמו כמו שמור, כאילו בבת אחת נאמרו. ולא הוצרך משה להזכיר בשנית טעם כי ששת ימים עשה ה', כי בתחלה אמר כאשר צוך ה' אלהיך, כאילו אומר ככתוב בתורתך בדבור זכור (שמות כ ח) עד ויקדשהו (שמות כ יא). ובעבור שהשם צוה שישבות העבד והאמה, ולא פיל השם למה זה, פיל משה טעמו ואמר, זה שצוך השם שישבות העבד, בעבור שתזכור שהיית עבד כמוהו במצרים, ויפדך השם. ודע כי השמונה דברים כולם מצות לא תעשה, ודבור כבד הוא מצות עשה. ומשקול הדעת שנטע השם בלב האדם, חייב כל אדם להטיב למי שייטיב לו. והנה הבן לא יצא לעולם רק על יד אבותיו, והם גמלוהו וטפחוהו ורבוהו והשקוהו והאכילוהו והלבישוהו, חייב לכבדם כל ימיו, כי הם היו לו הסבה להיותו חי על פני האדמה, על כן שכרו למען

רמב"ן שמות כ:ח

ואמר זכור את יום השבת לקדשו - ובמשנה תורה (דברים ה יב) כתוב שמור את יום השבת לקדשו. ורבותינו אמרו בזה (ר"ה כז א) זכור ושמור בדבור אחד נאמרו, ולא הקפידו בלשונות אחרים שנתחלפו להם. והכונה להם ז"ל, כי "זכור" מצות עשה, צוה שנזכור יום השבת לקדשו ולא נשכחו, "ושמור" אצלם מצות לא תעשה, שכל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה (עירובין צו א), יזהיר שנשמור אותו לקדשו שלא נחללהו, ואין ראוי למשה שיחליף דברי השם ממצות עשה למצות לא תעשה. אבל אם החליף בדבור השני וכל תמונה ואמר כל תמונה, בחסרון וא"ו, והוסיף אותה בועל שלשים, וכן כל כיוצא בזה בשאר הדברות, אין בכך כלום, כי הכל אחד. והטעם הזה לא יסבול אותו אלא מי ש(אינו) [הוא] רגיל בתלמוד:

ומפורש אמרו (ברכות כ ב) נשים חייבות בקדוש היום דבר תורה, שנאמר זכור ושמור, כל שישנו בשמירה ישנו בזכירה, והני נשי הואיל ואיתנהו בשמירה איתנהו בזכירה, שהנשים חייבות בשמירה, שבכל מצות לא תעשה הן חייבות, ולא היו חייבות בזכירה שהיא מצות עשה שהזמן גרמא ונשים פטורות, אלא שההיקש הזה מחייב אותן. ואני תמה אם נאמר זכור ושמור מפי הגבורה, למה לא נכתב בלוחות הראשונות. ויתכן שהיה בלוחות הראשונות ובשניות כתוב זכור, ומשה פירש לישראל כי שמור נאמר עמו. וזו כוונתם באמת:

יאריכון ימיך. ובעבור כי השם נפח בו נשמה על ידי האבות שתקנו הגוף, צוה שיכבד אבותיו, כי מי שיכבדם הוא מכבד את השם. והנה משה פירש ואמר כבד את אביך ואת אמך, ואמר, כאשר צוך ה' אלהיך (דבר' ה, טז), כי השכר הוא על מצות עשה, והעונש על מצות לא תעשה, כאשר אפרש בפ' לא תאכלנו (שם יב, כה). והנה אמר משה שאתה חייב לכבד האבות למען יאריכון ימיך. וזה החיוב הוא בשקול הדעת, גם בעבור שצוה השם שתכבדם יהיה לך עוד שכר טוב, והוא למען ייטב לך, בעבור ששמעת בקול השם. והנה דברי משה כאשר מפורש בדברי רבקה. וכבר אמרתי, כי אבני שהם ואבני שהם הוא, ג"כ לא תנאף ולא תנאף ושוא ושקר בני אב אחד הם, גם תחמוד ותתאוה מבטן אחד יצאו. והשם אמר לא תחמד בית רעך, כי אנשי השכל יקנו בית, ואחר כן אשה, ואחר כן עבד ואמה ושור וחמור לחרוש שדהו, וככה הם סדורים בפרשה הזאת. ומשה סדרם על דרך אחרת, כי הבחורים הם חומדים אשה תחלה ואחר כך בית, וכנגד הבית והשדה הקדים שור וחמור שיחרוש בהם ואח"כ עבד ואמה וכלל באחרונה וכל אשר לרעך כאשר כלל השם.